DOMNUL PROHARCIN
Povestire

Semion Ivanovici Proharcin, om în vîrstă, cumpănit şi fără năravul băuturii, locuia în apartamentul Ustiniei Feodorovna, în colţişorul cel mai întunecat şi mai modest. Cum domnul Prohar-cin, mic slujbaş, avea o leafă exact pe măsura capacităţii sale funcţionăreşti, Ustiniei Feodorovna îi era peste putinţă să capete de la dînsul pentru locuinţă mai mult de cinci ruble pe lună. Gurile rele spuneau că era aici o anumită socoteală a ei. Oricum, domnul Proharcin, parcă anume în pofida bîrfitorilor săi, ajunsese într-adevăr favoritul gazdei, subînţelegînd această calitate în sens cinstit şi nobil. Trebuie să avem în vedere că Ustinia Feodorovna era o persoană foarte stimabilă şi zdravănă, care avea o deosebită înclinare pentru mîncărica de frupt şi pentru cafea, îndurînd cu greu zilele de post. Ţinea în gazdă cîteva exemplare de atare locatari, care îi plăteau o chirie chiar şi de două ori mai mare decît Semion Ivanovici. Dar aceştia nu erau oameni la locul lor, ci, dimpotrivă, toţi în păr nişte zeflemişti răutăcioşi, care se legau de treburile sale femeieşti ca şi de sin-gurătatea-i fără apărare. De aceea pierdeau mult în ochii ei şi, dacă nu i-ar fi plătit o chirie aşa de mare, ea nu numai că nu le-ar fi dat locuinţă, dar n-ar fi vrut să-i vadă nici măcar trecîndu-i pragul. Semion Ivanovici ajunsese favoritul ei de pe vremea cînd conduseseră la cimitirul Volkovo pe un pensionar sau, mai bine zis, pe un licenţiat din slujbă din pricina beţiei. Acest pătimaş

izgonit, deşi avea un ochi vînăt dintr-un act de curaj, după spusele lui, şi un picior rupt tot din pricina unui fel de curaj, izbutise totuşi să-şi cîştige, şi încă cu folos, întreaga bunăvoinţă de care era capabilă Ustinia Feodorovna ; şi ar fi rămas, fără îndoială, cel mai credincios acolit şi linge-blide dacă nu şi-ar fi băut vacul, la urma urmei, în chipul cel mai ruşinos şi mai jalnic. Toate acestea se petrecuseră la Peslci, unde Ustinia Feodorovna ţinuse doar trei chiriaşi în gazdă. O dată cu mutarea ei în altă locuinţă, întemeindu-şi o întreprindere mai mare, cu aproape zece locatari noi, dintre vechii pensionari rămăsese numai unul singur, domnul Proharcin.

E greu de spus dacă domnul Proharcin în persoană îşi avea cusururile sale statornice sau dacă colocatarii lui, fiecare în parte, veniseră cu metehnele lor — dar sigur este faptul că, chiar de la început, legăturile între cele două tabere prinseră să scîrţîie. Trebuie să avem în vedere că absolut toţi chiriaşii Ustiniei Feodorovna se aveau între dînşii ca fraţii. Unii lucrau în aceeaşi instituţie. îndeobşte, la fiecare zi-ntîi, cîştigau cu toţii, rînd pe rînd, unul de la altul, întreaga lor leafă, jucînd bancioc, preferans sau biksa. Cînd erau cu chef, le plăcea tuturora să se desfete de-a valma cu clipele spumoase ale vieţii, după cum le numeau ei. Uneori sporovăiau cu plăcere şi despre chestiuni înalte : atunci, deşi discuţiile se sfîrşeau rareori fără sfadă, totuşi — în asemenea împrejurări — buna înţelegere dintre dînşii nu se strica niciodată, deoarece prejudecăţile fuseseră cu totul izgonite din societatea aceasta. Dintre locatari se remarcau în mod deosebit: Mark Ivanovici, un om înţelept şi citit; apoi chiriaşul Oplevaniev [1] ; pe urmă Prepolovenko, şi el om modest şi cumsecade ; după aceea mai era unul, Zinovi Prokofievici, care ţintea să ajungă neapărat în înalta societate ; în sfîrşit, conţopistul Okeanov, care, la vremea lui, fusese cît pe ce să-i smulgă lui Semion Ivanovici laurii întîietăţii şi locul de favorit ; mai era un conţopist, Sudbin[2] ; apoi intelectualul Kanta-riov şi încă alţii. Dar Semion Ivanovici parcă nu se simţea tovarăş cu oamenii aceştia. Nimeni, bineînţeles, n-avea vreun gînd rău împotrivă-i, cu atît mai mult, cu cît chiar de la început toţi îi dădură dreptate lui Proharcin, recunoscînd — după spusele lui Mark Ivanovici — că Proharcin este un bărbat cumsecade, liniştit, deşi nu-i om de lume, însă devotat, şi nu ştie ce-i linguşirea. Are, desigur, şi cusururi. Iar dacă va avea vreodată de suferit ceva în viaţă — aceasta se va întîmpla numai din pricina lipsei sale

de imaginaţie. Ba inai mult : deşi lipsit de imaginaţie, domnul Proharcin, atît prin întreaga sa înfăţişare oît şi prin manierele sale nu putea uimi pe nimeni, să zicem, într-un mod avantajos pentru dînsul (lucru de care se legau cu plăcere zeflemiştii) ; toate acestea îl lăsară nepăsător — de parcă nici n-ar fi existat. Totodată Mark Ivanovici, om înţelept, luase pe faţă apărarea lui Semion Ivanovici, declarînd cu temei, într-un stil preafrumos, colorat, că Proharcin este un bărbat serios, respectabil, în vîrstă, care •—• demult de tot — lăsase în urmă vremea elegiilor. Aşa că, dacă Semion Ivanovici nu izbutea să convieţuiască în bună înţelegere cu lumea — aceasta se datora numai şi numai lui.

Lucrul de căpetenie, care atrăsese atenţia tuturora, fusese, fără îndoială, zgîrcenia, cărpănoşia lui Semion Ivanovici. Această trăsătură de caracter fusese numaidecît prinsă de toţi şi luată în considerare, fiindcă Semion Ivanovici — pentru nimic în lume — nu împrumuta nimănui, în nici un chip, ceainicul : chiar pentru un timp cît de scurt. Era cu atît mai nedrept în această privinţă, cu cît el însuşi nu bea ceai aproape de loc. îşi făcea, doar cînd avea nevoie, un fel de infuzie destul de bună la gust, preparată din flori de cîmp şi din nişte plante medicinale, de care avea totdeauna rezervă în cantitate însemnată. De altfel, nici de mîncat nu mînca aşa cum obişnuiau ceilalţi chiriaşi. De pildă : nu-şi permitea niciodată să ia un prînz întreg, oferit zilnic tovarăşilor săi de către Ustinia Feodorovna. Un prînz costa cincizeci de copeici. Semion Ivanovici cheltuia cu masa doar douăzeci

şi cinci de copeici de aramă. Nu depăşea niciodată suma asta. De aceea, lua ori cîte o porţie de ciorbă cu plăcintă, ori numai felul doi cu carne. Dar de cele mai multe ori nu mînca nici ciorbă, nici bucate cu carne, ci îmbuca pe săturate pîine cu ceapă, brînză de vacă, castraveţi muraţi sau cu alte adaosuri, care erau incomparabil mai ieftine. Numai cînd îl toropea foamea, se întorcea iarăşi la jumătatea lui de prînz...

Biograful mărturiseşte că nu s-ar fi hotărît cu nici un preţ să vorbească despre aceste amănunte meschine, josnice şi chiar delicate, ba, mai mult decît atît, chiar jignitoare pentru urechea vreunui adept al stilului distins, dacă aceste amănunte n-ar cuprinde o particularitate, o trăsătură dominantă de caracter a eroului acestei povestiri; căci domnul Proharcin, departe de a fi atît de sărac — cum încerca uneori chiar el să-i asigure pe toţi — încît să nu aibă nici hrană permanentă şi săţioasă, proceda ţocmaî pe dos,

fără sa se ruşineze şi sa se teamă de judecata oamenilor, căutînd numai să-şi satisfacă ciudatele capricii, din zgîrcenie şi dintr-o prudenţă de prisos — ceea ce se va vedea, de altfel, mai limpede în rîndurile ce urmează. Dar ne vom feri să-l plictisim pe cititor cu descrierea tuturor toanelor lui Semion Ivanovici. Vom lăsa deoparte, bunăoară, nu numai descrierea, interesantă şi foarte hazlie pentru cititor, a tuturor toaletelor sale, dar — dacă n-ar fi fost iarăşi declaraţia Ustiniei Feodorovna — nu ştim dacă am fi pomenit faptul că Semion Ivanovici, în toată viaţa lui, nu s-a putut hotărî în ruptul capului să-şi dea rufele la spălat sau, chiar dacă s-a hotărît, acest eveniment s-a produs atît de rar, încît în intervalele de timp s-a putut uita cu totul că Semion Ivanovici ar fi avut cîndva rufe. Iar în declaraţia gazdei se spunea că „Semion Ivanovici, drăguţul de el — aibă-i sufletul tihnă veşnică ! — a mucezit douăzeci de ani într-un colţişor la mine, fără să se ruşineze că în tot timpul vieţii sale pămînteşti se ferise cu îndărătnicie nu numai de ciorapi, batiste şi alte asemenea obiecte, dar am văzut cu ochii mei, prin pînza găurită a paravanului, cum drăguţul de el n-avea uneori nici cu ce să-şi acopere trupuşorul său alb". Astfel de vorbe se stîr-niră abia după moartea lui Semion Ivanovici. Dar în timpul vieţii sale (şi tocmai aceasta era pricina de ăpetenie a neînţelegerilor), el nu îngăduia în nici un chip — cu toate excelentele relaţii de convieţuire dintre chiriaşi — ca din curiozitate, fără învoire, cineva să-şi bage nasul în ungherul lui, chiar cu concursul găurilor din paravan.

Era un om foarte îndărătnic, scump la vorbă şi neînduplecat împotriva discuţiilor fără rost. Avea silă de sfătuitori, iar pe obraznici nu-i ierta de loc. Se întîmpla să-l pună de îndată la punct pe cîte un zeflemist sau povăţuitor neîntrebat. II ruşina — şi basta ! „Eşti un fluieră-vînt, măi băiete. Lasă-te de sfaturi, ca să se ştie ! Ai face mai bine să-ţi cunoşti lungul nasului, domnule ! Socoteşte mai degrabă, băitănaşule, din cîte fire de aţă ţi-s ţesute obielele — ca să se ştie !" Semion Ivanovici era un om simplu ; tuturora le spunea de-a dreptul: *tu.* Mai cu seamă nu putea suferi cînd vreun poznaş, ştiindu-i năravul nedezminţit, se apuca ştrengăreşte să-l descoasă, întrebîndu-l : ce are ascuns în lădiţă ? Semion Ivanovici avea într-adevăr o lădiţă, pe care o ţinea sub pat, şi o păzea ca ochii din cap. Deşi toţi ştiau că înlăuntru nu era nimic decît doar nişte cîrpe vechi, două-trei perechi de cizme prăpădite şi, îndeobşte, tot felul de boarfe sau nimicuri întîmplătoare, totuşi

demnul Proliarcin preţuia foarte mult această avere mobilă, tn-tr-un rînd se auzise chiar că, nemulţumit de vechiul său lacăt, încă destul de solid, adusese vorba despre procurarea unui altuia, lucru nemţesc, cu tot felul de marafeturi şi cu un arc secret. Dar într-o zi, Zinovi Prokofievici, luat de mintea lui crudă, scăpă un gînd foarte nepoliticos şi grosolan, şi anume că Semion Ivanovici, pesemne, ar strînge şi ar ascunde bani în lădiţa cu pricina, ca să-i lase moştenitorilor. Atunci toţi cei de faţă rămaseră înmărmuriţi de urmările neobişnuite ale purtării lui Zinovi Prokofievici. Mai întîi, domnul Proharcin nici nu putu găsi pe loc vorbe cuviincioase pentru o idee expusă atît de făţiş şi de brutal. Din gura lui nu se auziră multă vreme decît nişte vorbe fără şir. De abia în cele din urmă se putu desluşi că Semion Ivanovici, în primul rînd, îi imputa lui Zinovi Prokofievici o veche dovadă de zgîrcenie. Apoi se află prezicerea lui Semion Ivanovici : că Zinovi Prokofievici nu va ajunge niciodată în înalta societate. Iar cît priveşte croitorul căruia îi datora bani pentru un costum, acesta are să-l ucidă, musai are să-l ucidă, fiindcă flăcăiandrul nostru nu-i plăteşte de mult banii datoraţi şi, în sfîrşit, Semion Ivanovici adăugă : „Vezi tu, băieţaşule, ţii cu tot dinadinsul să ajungi iuncher de husari, ehei! dar n-ai să izbuteşti, ai să înghiţi hapul. Iar dacă mai-marii tăi au să afle toată tărăşenia asta, or să te facă pisar. Ei, ai priceput acuma, băieţandrule, cum stă treaba ?" Pe urmă, Semion Ivanovici se linişti. Dar după ce şezu culcat în pat vreo cinci ceasuri, parcă i se coapseră între timp niscaiva gînduri şi dintr-o dată, spre marea uimire a tuturora, mai întîi vorbind singur, iar apoi adresîndu-se lui Zinovi Prokofievici, începu să-l dojenească şi să-l facă iarăşi de ruşine. Dar pricina nu se sfîrşi cu asta, ci pe sub seară, cînd Mark Ivanovici şi chiriaşul Prepolovenko puseră de ceai, poftind pe conţopistul Okeanov ; Semion Ivanovici se coborî din pat, se trase dinadins pe lîngă ei, dădu partea lui de douăzeci sau de cincisprezece copeici şi, prefăcîndu-se că-i venise poftă de ceai, intră pe larg în fondul acele-iaşi chestiuni. începu să le explice că-i un om sărac, un biet om sărac şi nimic mai mult, iar ca atare sărăntoc nu poate strînge părăluţe. Ba domnul Proharcin mărturisi chiar că se plînsese de sărăcia lui numai şi numai fiindcă venise vorba — şi nu de alta. Nu mai mult decît acum trei zile, voise să împrumute o rublă de la obrăznicătura asta. Astăzi însă n-o să-i mai ceară nimic, ca să nu se fălească băieţoiul cu trebuşoara asta. Cît priveşte leafa ce-o avea, nici pentru hrană nu-i era de ajuns. în sfîrşit, el, om sărac

cum îl vedeţi, trimite lună de lună cîte cinci ruble cumnatei sale din Tver. Dacă nu i-ar fi trimis la Tver cele cinci ruble pe lună, cumnată-sa ar fi murit de foame. Iar dacă i-ar fi murit cumnata pe care o întreţinea Semion Ivanovici, de mult şi-ar fi putut face rost de nişte haine noi... Şi aşa vorbi Semion Ivanovici îndelung şi pe larg despre sărăcia lui, despre ruble şi cumnată. Repetă la ne-sfîrşit acelaşi lucru, pentru a-i sugestiona cît mai puternic pe ascultători, încît, în cele din urmă, se încurcă de tot şi tăcu din gură. Abia după trei zile, cînd nimeni nu se mai gîndea să-l zădărască, uitîndu-l cu toţii, Semion Ivanovici adăugă drept încheiere, chipurile, că Zinovi Prokofievici se va face husar, iar la război obrăznicăturii i se va reteza un picior şi i se va pune în loc unul de lemn. Şi va veni Zinovi Prokofievici la dînsul, milogindu-se : „Om al lui Dumnezeu, dă-mi o bucăţică de pîine, Semion Ivanovici!" Iar Semion Ivanovici n-are să-i dea pîinică şi nici n-o să se uite la nărăvaşul acela de Zinovi Prokofievici. Aşa are să i se întîm-ple, neapărat...
Toate acestea, cum se şi cuvenea, părură tuturora foarte ciudate şi, în acelaşi timp, grozav de hazlii. Fără a sta mult pe gînduri, chiriaşii Ustiniei Feodorovna se uniră pentru a face noi investigaţii şi, de fapt, numai din curiozitate, hotărîră să ia ofensiva împotriva lui Semion Ivanovici cu toţii laolaltă şi în mod definitiv, în ultima vreme, adică tocmai de cînd locuia împreună cu alţi chiriaşi, domnul Proharcin ţinea straşnic să afle toate cele, să descoasă pe oricine, ahtiat de curiozitate — făcînd aceasta, după cît se pare, din niscai motive personale cu totul tainice : de aceea, legăturile dintre cele două tabere vrăjmaşe se stabiliseră fără nici un fel de pregătiri preliminare sau de sforţări inutile, ci oarecum întîmplător, ca de la sine. Pentru a intra în relaţii cu ceilalţi chi-riaşi, Semion Ivanovici avea totdeauna la îndemînă o anumită manevră, destul de vicleană şi, de altfel, foarte întortocheată, cunoscută în parte de cititorul nostru : se cobora din pat către vremea ceaiului şi, dacă vedea că se îmbulzesc şi alţii în jurul samovarului, se dădea pe lîngă dînşii şi, ca un om modest, înţelept şi blînd, plătea cele douăzeci de copeici rînduite şi declara că vrea să ia parte, şi el, la ceai. Tinerii îşi făceau cu ochiul şi, înţelegîn-du-se astfel între dînşii asupra participării lui Semion Ivanovici la reuniunea lor, se puneau la taclale — mai întîi cuviincioase şi curtenitoare ; dar mai pe urmă, cîte unul mai şugubăţ se pornea, într-o doară, să povestească fel de fel de noutăţi, adesea născo-

cite, cu totul de necrezut. Aşa, unul îndrugă, de pildă, că cineva auzise în aceeaşi zi cum excelenţa-sa îi spusese lui Demid Vasilie-vici în persoană că, după părerea lui, slujbaşii însuraţi vor „ajunge" mai bine decît cei necăsătoriţi ; ba chiar vor fi preferaţi la avansare, fiindcă oamenii modeşti capătă în căsnicie încă şi mai multe aptitudini ; de aceea, el, povestitorul, ca să se distingă şi să se căpătuiască mai uşor, îşi va da silinţa să se însoare cît mai degrabă cu vreo Fevronie Prokofievna. Mai ales, s-ar fi observat că diferiţi inşi dintre colegii lor nu-s de loc oameni de lume şi habar n-au de bunele maniere. Prin urmare, ei nici nu pot plăcea doamnelor în societate. De aceea, pentru stîrpirea acestor racile, se va aplica numaidecît o poprire pe salarii. Iar din banii strînşi se va închiria o sală, unde se vor da lecţii de dans, se vor învăţa manierele distinse, politeţa, respectarea superiorilor, tăria de caracter, bunătatea şi recunoştinţa, precum şi felurite reguli de frumoasă comportare. în sfîrşit, se mai spunea că va ieşi, cică, o nouă rîn-duială, precum că unii funcţionari, începînd cu cei mai vechi, pentru a ajunge fără întârziere instruiţi, vor trebui să dea nu ştiu ce examen la toate materiile[3] şi că, în modul acesta, multe lucruri vor ieşi la lumină, iar atîţia domni se vor vedea nevoiţi să dea cărţile pe faţă — într-un cuvînt, se povestiră mii de versiuni neghioabe, ca acestea sau altele de acelaşi soi. Toţi cei prezenţi se prefăceau a crede pe loc, se amestecau în vorbă, puneau fel de fel de întrebări, îşi făceau socotelile lor personale ; iar unii, luînd o înfăţişare abătută, clătinau din cap, cerînd sfaturi la dreapta şi la stînga — îngrijoraţi, chipurile : oare ce-o să li se întîmple şi lor, dacă va da peste dînşii asemenea pacoste ? Se înţelege de la sine că şi un om mult mai puţin blajin şi liniştit decît domnul Proharcin s-ar fi tulburat şi s-ar fi încurcat din pricina unor asemenea tîlcuiri. Afară de asta, se poate afirma fără greş, după toate aparenţele, că Semion Ivanovici, era extrem de mărginit şi de opac faţă de orice idee nouă, neobişnuită pentru mintea lui. Iar cînd afla, de pildă, o noutate oarecare, era nevoit totdeauna parcă s-o rumege mai înainte şi s-o mestece, căutîndui tîlcul ; se frămînta, se încurca şi, chiar dacă izbutea, în cele din urmă, s-o biruie, o făcea într-un fel cu totul aparte, propriu numai lui... Cu prilejul acesta, se vădiră la Semion Ivanovici fel de fel de însuşiri curioase, nebănuite pină atunci... Se scorniră bîrfeli şi vorbe, care — cu adaosurile de rigoare — ajunseră pe căile obişnuite pînă la serviciul lui Semion Ivanovici. Efectul a fost puternic şi datorită faptului că domnul Proharcin, care avea din vremuri imemoriale o

figura neschimbată, îşi transformă dintr-o dată fizionomia. Căpătă o mină neliniştită, arunca priviri sperioase, şovăielnice şi cam bănuitoare ; începu să umble îngrijorat, tresărea şi trăgea cu urechea. Iar ca o culme a tuturor însuşirilor sale noi, fu cuprins de patima căutării adevărului. Dragostea lui pentru adevăr merse atît de departe, încît omul ajunse, în cele din urmă, să se expună a cere lămuriri în vreo două rînduri chiar lui Demid Vasilievici despre probabilitatea nenumăratelor noutăţi, care îi veneau zilnic la ureche. Iar dacă trecem sub tăcere urmările extravaganţei lui Semion Ivanovici, o facem numai şi numai dintr-o sinceră compasiune pentru reputaţia **lui.**
Astfel se iscă părerea că Semion Ivanovici e un mizantrop, care nu ia în seamă îndatoririle de politeţă din socie-tate. Se remarcă şi faptul că era copleşit de fantasmagorii — ceea ce era, într-adevăr, perfect exact. Colegii săi băgară de seamă că Semion Ivanovici cădea adesea într-un fel de uitare şi, stînd pe scaun, cu gura căscată şi cu pana de scris ridicată în aer, rămînea ca îngheţat sau încremenit, semănînd mai curînd cu umbra unei făpturi

cugetătoare decît cu o ființă în carne şi oase. Se întîmpla adesea că vreun domn, rămas fără voie pe gînduri, în momentul cînd îi întîlnea întîmplător privirea fugară, tulbure şi rătăcită, se simţea cuprins de o înfiorare, se speria şi aşternea deodată pe hîr-tia din faţă fie o pată de cerneală, fie un cuvînt într-aiuri. Lipsa de bună-cuviinţă în comportarea lui Semion Ivanovici îi scotea din sărite şi chiar îi jignea pe oamenii cu adevărat distinşi... în sfîrşit, nimeni nu se mai îndoia că mintea lui Semion Ivanovici apucase pe căi fanteziste. Dar, într-o bună dimineaţă, se răspîndi în tot biroul zvonul că domnul Proharcin îl sperie chiar şi pe Demid Vasilievici, deoarece, întîlnindu-l pe culoar, Semion Ivanovici i se păru atît de nefiresc şi de straniu, încît fu silit să se dea înapoi... Vestea despre rătăcirea lui Semion Ivanovici ajunse, în cele din urmă, şi la el însuşi. Auzind una ca asta, se sculă numaidecît de la locul lui, se strecură cu grijă printre mese şi scaune, intră în vestibul, îşi luă singur mantaua, o îmbrăcă, ieşi din instituţie şi se făcu nevăzut pentru cîtăva vreme. Se îngrijorase el însuşi, sau, poate, fusese altceva la mijloc — nu ştim. Dar nu se ivi cîtva timp nici acasă, nici la birou...

Nu vom încerca să explicăm soarta lui Semion Ivanovici numai prin faptul că o apucase pe calea fantasmagoriilor. Totuşi nu putem să nu atragem luarea-aminte a cititorului că eroul nostru — un om simplu, foarte modest, care trăise într-o singurătate absolută, tainică, pînă la începutul convieţuirii cu alţi chiriaşi, era cunoscut ca

O persoană liniştită, ba chiar cam enigmatică. Căci în timpul ultimei sale şederi la Peski, obişnuia să stea întins în pat, după paravan. Nu scotea o vorbă şi nu avea relaţii cu nimeni. Ceilalţi doi colocatari ai săi îi semănau în totul : amîndoi păreau de asemeni misterioşi şi au stat culcaţi în pat, după paravan, cincisprezece ani. Zile, ceasuri — fericite şi somnolente — se scurseseră unele după altele într-o pace patriarhală. Şi cum totul de jur împrejur se des-făşurase într-o rînduială şi pe-o cale cît se poate de molcomă, nici Semion Ivanovici, nici Ustinia Faodorovna nu-şi mai aduceau prea bine aminte de cînd îi adunase soarta laolaltă. Ea spunea cîte-odată noilor săi pensionari: „Or fi vreo zece anişori, ba poate chiar cincisprezece, dacă nu cumva douăzeci şi cinci, de cînd s-a statornicit la mine, drăguţul de el, aibă-l Domnul în paza lui ! De aceea socotim ca un lucru foarte firesc faptul că eroul povestirii noastre, neobişnuit cu hărmălaia, fusese foarte neplăcut surprins cînd, deodată, el — om serios şi potolit — s-a trezit exact acum un an în mijlocul unei cete gălăgioase şi zurbagii de zece flăcăiandri — noii săi colocatari şi colegi.

Dispariţia lui Semion Ivanovici aduse destulă zăpăceală în cotloanele pensiunii. Mai întîi prin faptul că el era favoritul casei; iar în al doilea rînd, fiindcă buletinul său de identitate, depus în păstrarea gazdei, se rătăcise între timp. Ustinia Feodorovna se puse pe bocit — ceea ce făcea regulat în toate situaţiile critice. Două zile încheiate probozi şi boscorodi pe chiriaşi. Se jeli că „aceşti bîrfitori răi" i-au gonit chiriaşul ca pe-un pui de găină şi l-au prăpădit. Iar a treia zi îi puse pe fugă pe toţi pensionarii ca să-l caute şi să i-l aducă pe fugar, viu ori mort.

Pe sub seară, cel dintîi care s-a întors a fost conţopistul Sudbin. Acesta a declarat că a dat de urma fugarului. L-a văzut la tîrgul de vechituri şi în alte locuri. S-a luat după dînsul. S-a apropiat chiar de el, dar n-a îndrăznit să-i vorbească. S-a aflat în preajma lui chiar la un incendiu, cînd s-a aprins o casă pe ulicioara Strîmbă. Peste o jumătate de oră se întoarseră Okeanov şi surtucarul Kanta-riov, care adeveriră cuvînt cu cuvînt spusele lui Sudbin : *şi* ei s-au aflat nu departe de dînsul, s-au rotit pe aproape, nici la zece paşi în jurul lui, dar de vorbit — n-au avut, nici ei, îndrăzneală. Amîndoi au băgat de seamă că Semion Ivanovici era însoţit de un cerşetor beţivan. In sfîrşit, se strînseră şi ceilalţi chiriaşi. Ascultînd cu băgare de seamă veştile, ajunseră la încheierea că Proharcin trebuie să se afle acum undeva pe aproape şi că urmează să pice acasă din moment în moment. Dar cu toţii ştiau, încă dinainte, că

el se întovărăşise cu un calic beţiv. Acesta era un ticălos, un zurbagiu şi un lingău, care — după cum se vede — îl îmbrobodise pe Semion Ivanovici. Se pripăşise tocmai cu o săptămînă înainte de dispariţia lui Semion Ivanovici, împreună cu Remnev — un prieten de-al lui. Se aciuise un timp prin felurite cotloane. Istorisea că suferise pentru adevăr şi dreptate. Slujise în birouri prin provincie, împreună cu alţii. Dăduse un revizor peste dînşii. Ii scuturase, tot pentru adevăr, pe el împreună cu gaşca lui. Se înfiinţa apoi la Petersburg, căzu în genunchi la picioarele lui Porfiri Gri-gorievici, i se făcu loc într-un birou în urma unor stăruinţe, dar — prigonit cu cruzime de soartă —- fu scos şi de acolo prin desfiinţarea cancelariilor, din pricina reorganizării. Dar în noua listă de slujbaşi nu fu inclus, atît datorită incapacităţii sale în serviciu, cît şi din pricina capacităţii lui pentru o altă ocupaţie, cu totul lăturalnică, precum, pe deasupra, mulţumită pasiunii sale pentru adevăr şi, în sfîrşit, uneltirii unor duşmani. Incheindu-se istorisirea, în cursul căreia îl pupă de repetate ori pe Remnev, amicul său sever şi nebărbierit, domnul Zimoveikin se închină adînc, pe rînd, înaintea tuturor celor prezenţi — fără s-o uite pe servitoarea Avdotia -— îi numi pe toţi binefăcătorii săi şi le mărturisi că-i un netrebnic, un pisălog, un ticălos, un zurbagiu şi un prostănac — aşa că oamenii cumsecade nu trebuie să-i ia în nume de rău becisnicia şi soarta cea amărîtă. După ce ceru ocrotire, domnul Zimoveikin deveni glumeţ, radios de bucurie, sărută într-una minutele Ustiniei Feodorovna, cu toată modesta întîmpinare din partea acesteia că mîinile sale-s grosolane, nu nobile. In sfîrşit, el făgădui să arate întregii societăţi, pe sub seară, talentul său într-un minunat dans de caracter. Dar a doua zi, acţiunea lui se încheie printr-un deznodămînt jalnic. Fie că dansul său de caracter se dovedise mult prea de caracter, fie că Zimoveikin — după spusele Ustiniei Feodorovna — „ar fi făcut-o de ruşine şi ar fi prostit-o, deşi ea îl cunoaşte chiar pe Iaroslav Ilici şi, dacă ar fi vrut, de mult ar fi fost nevastă de ofiţer superior",

dar Zimoveikin trebui să spele putina, îndreptîndu-şi cîrma spre meleagurile sale de baştină. Plecă, se întoarse din nou, fu izgonit iarăşi fără glorie, se vîrî pe sub pielea lui Semion Ivanovici, îi şterpeli pe nesimţite o pereche de nădragi noi şi, în sfîrşit, apăru din nou în calitate de seducător al lui Semion Ivanovici.
De îndată ce gazda află că Semion Ivanovici este viu-ne-vătămat şi că nu mai avea nici un rost să-i caute buletinul de identitate, se lăsă numaidecît de bocit şi se retrase ca să se li-
329
nîştească. între timp cîţiva chiriaşi hotărîră să facă fugarului o primire triumfală : stricară închizătoarea, dădură la o parte paravanul de lîngă patul dispărutului, răvăşiră puţin aşternutul, luară lădiţa cu pricina şi o puseră în pat, la picioare, apoi o culcară în aşternut pe „cumnată-sa", adică o păpuşă sau mai bine zis o momîie, alcătuită dintr-un şal vechi al gazdei, cu bonetă şi cu un palton ponosit — semănînd aidoma cu cumnata, aşa că te puteai foarte lesne înşela. Isprăvind operaţia asta, chiriaşii se puseră să-l aştepte pe Semion Ivanovici şi să-i spună că sosise cumnată-sa din provincie, care se aciuise la dînsul după paravan. Dar îl aşteptară pînă li se lungiră urechile... In aşteptare, Mark Ivanovici — ţinînd „banca" la cărţi — îi curaţi pe chiriaşii Prepolovenko şi pe Kanta-riov de leafa pe cîte o jumătate de lună. Iar lui Okeanov i se umflă şi i se înroşi trompa, jucînd „Ţine-ţi nasul" [4] şi „Trei foiţe". Intre timp, servitoarea Avdotia trase un pui de somn, ba se şi sculă de vreo două ori să care lemne şi să aprindă focul în sobe. Iar pe Zinovi Prokofievici, care pe mică pe ceas ieşea în curte întru întîmpinarea lui Semion Ivanovici, ploaia îl mură pînă la piele. Dar nu se vedea nici Semion Ivanovici, nici cerşetorul beţivan. în sfîrşit, se duseră cu toţii la culcare, lăsînd „cumnata" după paravan, pentru orice eventualitate. De abia pe la patru dimineaţa răsunară ciocănituri în poartă, atît de puternice, încît îi răsplătiră ou prisosinţă pe chiriaşii care îl aşteptaseră, trudiţi peste măsură. Era el, în carne şi oase, Semion Ivanovici, domnul Proharcin, dar într-o stare de plîns, încît tuturor chiriaşilor le pieri graiul şi nimeni nu se mai gîndi la cumnată. Rătăcitul se întoarse fără cunoştinţă, îl conduse sau mai bine zis îl cară în spate un birjar de noapte, zdrenţăros, ud pînă la piele şi tremurînd de frig. La întrebarea gazdei: unde o fi tras la măsea amărîtul ? birjarul îi răspunse : „Nu-i beat, strop de băutură n-a pus în gură. Mă jur cu mîna pe cruce ! I-a venit pesemne un leşin sau o fi înlemnit aşa, din senin, ori l-o fi pălit damblaua." Toţi îl cercetară cu privirea pe împricinat, proptindu-l de sobă — ca să le fie mai la îndemână. Văzură că nu era de loc cherchelit şi nici nu-l lovise damblaua, ci •. altă pacoste căzuse peste dînsul, căci Semion Ivanovici nici nu-şi putea mişca limba-n gură, şi tot trupul îi era scuturat de spasme. Clipea doar din ochi, aţintindu-şi nedumerit privirea cînd la unul, cînd la altul dintre spectatorii sumar îmbrăcaţi, ca pentru noapte. Lumea îl întrebă apoi pe birjar : de unde l-a luat ? „Hm, de unde să-l iau ? Ia, de la nişte oameni din Kolomna, răspunse birjarul. Naiba ştie dacă erau boieri ori ba. Dar păreau cu chef, veseli
330
domni! Care vra să zică aşa mi l-au dat în primire. S-or fi bătut ? L-o fi lovit cataroiul ? Numai unul Dumnezeu ştie ce s-o fi în-tîmplat cu dînsul. Cît priveşte boierii, erau oameni veseli, buni băieţi !" îl luară pe Semion Ivanovici, îl ridicară pe umeri vînjoşi şi îl duseră la pat. Dar Semion Ivanovici, cuibărindu-se în aşternut, cînd îşi simţi alături cumnata şi îşi propti picioarele în sacra lui lădiţă, scoase deodată un răcnet ca de fiară şi se puse în patru labe ; apoi, zguduit tot de fiori şi de tremur, începu să se frăr minte şi, zbătîndu-se din răsputeri, îşi acoperi cu mîinile şi cu trupul patul său întreg — în timp ce privirea-i alarmată, ciudat de hotărîtă, care-i ţintuia pe cei de faţă, vroia parcă să arate tuturor că mai degrabă ar fi gata să moară decît să cedeze cuiva măcar o fărîmă din sărăcăciosul lui avut...
Semion Ivanovici zăcu două sau trei zile, izolat cu totul după paravan, despărţit astfel de restul lumii şi de zbuciumul ei zadarnic. Cum era de aşteptat, a doua zi toată lumea îl uită : iar timpul zbura, urmîndu-şi cursul obişnuit. Ceasuri treceau după ceasuri, ca şi zilele — una după alta. Capul greu şi înfierbîntat al bolnavului se afla între vis şi viaţă, aproape în aiureală. Semion Ivanovici zăcea liniştit, fără un geamăt. Nici nu se jeluia, ci, dimpotrivă, stătea potolit, tăcut şi se îmbărbăta singur, lipindu-se de pat ca iepurele care, auzind gonaşii, se face de groază una cu pămîntul. Din vreme în vreme, o tăcere prelungită, apăsătoare, stăruia în toată casa — semn că chiriaşii erau plecaţi la slujbă. Iar Semion Ivanovici, cînd se trezea, putea să-şi risipească în voie urîtul, trăgînd cu urechea la foşnetele apropiate din bucătărie, unde trebăluia stăpîna, sau la clempănitul cadenţat, adică la bocănitul botinelor tocite ale slujnicei Avdotia care trecea din odaie în odaie, oftînd şi gîfîind, pe cînd făcea curăţenie, ştergea praful şi deretica prin toate ungherele locuinţei pentru păstrarea ordinii. Ore întregi, una după alta, se scurgeau uniform, moţăind — leneşe, somnoroase, serbede, ca picul care cade sonor şi ritmic la bucătărie, în copaie. în sfîrşit, chiriaşii se întorceau de la slujbă, unul cîte unul sau în grup ; iar Semion Ivanovici îi auzea foarte lesne cum blestemau vremea cea rea, vroiau să stea la masă mai repede, făceau zgomot, fumau, se certau, se împăcau, jucau cărţi şi, la vremea ceaiului, se desluşea ciocnit de căni. Semion Ivanovici făcea maşinal cîte o sforţare să se ridice din pat şi să se întovărăşească în toată regula cu dînşii la pregătirea ceaiului. Recădea însă brusc în somnolenţă şi aiura, părîndu-i-se că de mult şedea la masă cu ceaiul dinainte, bea împreună cu dînşii şi sporovăia, fi c *7Anovi* Prokofie-
S3Î
viei, folosindu-se de vreun prilej ca să intre în vorbă, strecură cîte un proiect în privinţa cumnatelor şi vorbea despre comportarea morală a diferiţilor oameni cumsecade faţă de ele. Semion Ivanovici vru să se justifice şi să se împotrivească fără zăbavă, dar fraza : „S-a observat în repetate rînduri", imbatabilă ca formă, picată ca din senin de pe buzele tuturor, îi spulberă definitiv orice încercare de împotrivire. Semion Ivanovici nu putu născoci

nimic mai bun decît să aiureze din nou, că ar fi zi-ntîi şi îşi va primi la slujbă leafa întreagă în piese de o rublă. Desfăşurînd parcă o hîrtie pe scară, el se uită în grabă de jur împrejur şi, cît putu de iute, puse deoparte o jumătate bătută din leafa legiuită, primită de dînsul, şi o ascunse în cizmă. Pe urmă, tot pe scară şi fără să-şi dea de loc seama că acţionează în vis, pe patul său, hotărî ca, la sosirea acasă, să în-mîneze de îndată gazdei suma cuvenită pentru casă şi masă, iar după aceea să cumpere cîte ceva de trebuinţă şi să arate cui i se cuvine — dar fără să pară într-adins, ci doar aşa, ca din întîm-plare — că i s-a făcut o reţinere din leafă, rămînîndu-i o nimica toată Nici pentru cumnată nu-i mai rămăsese ce să-i trimită, ur-mînd să pară îndurerat de trista ei soartă şi să vorbească mult despre dînsa în zilele următoare. Iar peste vreo zece zile să mai pomenească în treacăt de sărăcia ei, ca să n-o uite tovarăşii săi. Pe cînd îşi făcea astfel socoteala, Semion Ivanovici îl văzu pe Andrei Efimovici, omuleţul acela mărunt, chel şi veşnic tăcut, care lucra la serviciu în a treia cameră de la biroul său şi cu care, timp de douăzeci de ani, nu schimbase nici un cuvînt. Acesta se afla de asemeni pe scară, îşi număra şi el rublele de argint şi, scutu-rînd din cap, îi spuse : „Da, bănişorii!..." „N-ai parale, n-ai nici haleală", adăugă cu asprime, coborînd scara ; şi, ajuns jos, încheie : „Şapte am, domnule !" Atunci omuleţul cel chel, fără să-şi dea seama, pesemne, nici el, că se poartă ca o vedenie, şi nu aievea, în realitate, ridică mîna pînă la o înălţime de un arşin şi un ver-şok de la pămînt şi pe urmă o lăsă în jos, mormăind că băiatul cel mai mare învaţă la liceu. Apoi, aruneînd o privire mînioasă spre Semion Ivanovici, ca şi cum însuşi domnul Proharcin ar fi fost vinovat de gloata lui de şapte copii, Andrei Efimovici îşi trase pe ochi pălăria pleoştită, îşi flutură mantaua, o luă la stînga şi se mistui undeva. Semion Ivanovici se îngrozi şi, deşi era absolut convins de nevinovăţia sa în privinţa afluenţei celor şapte copii sub acelaşi acoperămînt, înţelese că, de fapt, reieşea nici mai mult, nici mai puţin, că nimeni altul nu era vinovat decît el însuşi. Speriat, o luă la goană, deoarece i se păru că domnul cel chel se în-

torsese, se luase după dînsul, îi cotrobăia prin buzunare, ca să-i smulgă toată leafa, bizuindu-se pe numărul sacrosanct de şapte şi negînd cu hotărîre orice legătură posibilă între cumnate şi Semion Ivanovici. Proharcin fugea, fugea în neştire, înăbuşindu-se... Iar alături de dînsul alergau o sumedenie de oameni, zornăindu-şi leafa în buzunarele de la spate ale straielor lor prea scurte. In sfîrşit, tot norodul acela o întinse la goană, trîmbiţau goarne de incendiu şi valuri întregi de lume îl scoaseră, aproape pe umeri, de la focul pe care-l văzuse ultima oară împreună cu cerşetorul cel beţiv. Beţivanul, cu alte cuvinte domnul Zimoveikin — care sosise acolo cu puţin mai înainte — îl întîmpină pe Semion Ivanovici şi, frămîntîndu-se cumplit, îl luă de mînă şi-l conduse în viermuiala de oameni. Ca şi atunci, aievea, cînd în jurul lor se ridica zgomotul tumultuos şi asurzitor al unei gloate fără număr, care zăgăzuise cheiul Fontanka între două poduri, precum şi toate străzile şi ulicioarele din vecinătate ; la fel ca şi atunci, Semion Ivanovici împreună cu beţivanul fură împinşi după un gard, înghesuiţi ca în cleşte într-o uriaşă curte cu lemne, plină de spectatori veniţi de pe străzi, de la tîrgul de vechituri, ca şi din toate casele, cîrciumile şi birturile apropiate. Semion Ivanovici vedea şi simţea totul ca şi atunci, în realitate. în prada fierbinţelii şi a aiurării sale, tot felul de chipuri ba se iveau, ba se pierdeau în beznă. Cîteva îi rămăseseră în minte : de pildă, acelaşi domn foarte impozant, înalt de un stînjen şi cu mustăţi lungi de un cot, care, în timpul incendiului, stătuse la spatele lui Semion Ivanovici şi-l încurajase cînd eroul nostru simţise la rîndu-i un fel de îneîntare şi jucase bătuta, vrînd parcă să aplaude astfel voiniceasca muncă a pompierilor, pe care îi vedea ca-n palmă de pe dîmbul unde se afla. Alt chip era flăcăul cel zdravăn, de la care eroul nostru căpătase un ghiont cu prilejul escaladării unui alt gard, fiind gata parcă să se urce pe dînsul spre a se arunca pentru salvarea unui sinis-trat. Ii fulgeră pe dinainte şi figura acelui bătrîn, cu faţa tîrşită, într-o zdreanţă de halat vătuit, încins cu nu ştiu ce, care se dusese înainte de incendiu la prăvălie ca să cumpere nişte pesmeţi şi tutun pentru un chiriaş, iar acum se strecura prin mulţime cu un vas de lapte şi cu patru ruble în mînă, în drum spre casa unde-i ardeau de vii soţia, fiica şi treizeci de ruble jumătate, pitite sub pernă, într-un cotlon. Dar mai desluşit decît toţi i se înfăţişă baba aceea sărmană şi păcătoasă, care i se mai ivise de multe ori, pe cînd aiura în timpul boalei sale. I se înfăţişă cum fusese pe atunci — în nişte opincuţe prăpădite, sprijinită în cîrjă, zdrenţăroasă, cu

o traistă împletită în spate. Ţipa mai tare decît pompierii şi decît mulţimea, agitîndu-şi mîinile şi cîrja, fiindcă copiii săi adevăraţi o dăduseră afară din casă, pierzînd cu acest prilej şi două hîrtii de cîte cinci ruble. Copiii şi rublele, rublele şi copiii i se bolmojeau în gură, într-un amestec ciudat, lipsit de noimă. După zadarnice încercări de a pricepe ceva, oamenii o lăsară în plata Domnului. Baba însă nu se lăsa cu una, cu două, ţipa într-una, urla, dădea din mîini, parcă neluînd în seamă nici focul, la care fusese tîrîtă de şuvoiul mulţimii de pe uliţă, nici toată omenirea din juru-i, nici nenorocirea altora, nici chiar tăciunii şi scînteile presărate pretutindeni pe lîngă oameni. In sfîrşit, domnul Proharcin simţi că-l apucă groaza, zicîndu-şi că nu degeaba se întîmplau toate cele şi că, de data asta, nu va mai avea nici o scăpare. Şi, într-adevăr, nu departe de dînsul, se aburcă pe o stivă de lemne un ţăran într-un suman ferfeniţos, fără cingătoare, cu părul şi cu barba pîrlite, şi se puse să aţîţe toată lumea împotriva lui Semion Ivanovici. Gloata creştea, se îndesa ; ţăranul răcnea, iar domnul Proharcin, înlemnit de groază, îşi aminti că ţăranul acesta era chiar birjarul pe care-l păcălise într-un chip mîrşav tocmai acum cinci ani, cînd o ştersese din birjă fără să plătească, furişîndu-se într-o curte cu două ieşiri de-i sfîrîiau călcîiele : parcă alerga pe-o tablă încinsă. Deznădăjduit, domnul Proharcin vru să spună ceva, să răcnească, dar glasul îi amuţise.

Simţea că gloata, cuprinsă de furie, îl învăluia ca un balaur pestriţ, strivindu-l şi înăbuşindu-l. Făcu o sforţare supraomenească — şi se trezi. Văzu că izbucnise parcă un incendiu, ardea tot cuibuşorul lui, se aprinsese paravanul, era în flăcări casa întreagă, împreună cu Ustinia Feodorovna şi cu toţi chiriaşii săi. îi ardeau patul, perna, plapoma, lada şi chiar nepre-ţuita-i saltea. Semion Ivanovici sări ca ars în picioare, îşi înfipse mîinile în saltea şi o luă la fugă, tîrînd-o după dînsul. Dar eroul nostru, cînd dădu buzna în odaia gazdei — aşa cum se afla, necuviincios îmbrăcat, numai cu cămaşa pe el, desculţ — fu înhăţat, legat burduf şi dus în triumf îndărăt după paravanul care, de altfel, nu luase foc, ci mai degrabă se aprinsese însuşi capul lui Semion Ivanovici. Fu culcat în pat, după cum un saltimbanc-flaş-netar flenduros, neras şi sever, îşi aşază în lada de campanie un *Polichinelle* zurbagiu[5], care trăsese tuturor o mamă de bătaie, care îşi vînduse diavolului sufletul şi care îşi încheiase, în sfîrşit, existenţa, pînă la o nouă reprezentaţie, în aceeaşi ladă împreună cu dracul, arapii, Petruşka, mamzel Katerina ° şi cu fericitul ei ibovnic — căpitanul ridicat la rangul de ispravnic.
Toţi ai casei, cu mic, cu mare, se adunară în preajma lui Semion Ivanovici, înghesuindu-se în jurul patului cu privirile îngrijorate, aţintite asupra feţei sale. între timp, el îşi reveni, dar — fie de ruşine, fie din cine ştie ce altă pricină — începu numaidecît să-şi tragă din răsputeri plapoma peste dînsul, dorind pesemne să se ascundă de ochii celor ce-l compătimeau. în sfîrşit, Mark Ivanovici, ca om înţelept ce era, curmai cel dintîi tăcerea şi începu să spună duios că Semion- Ivanovici trebuie să se liniştească bine de tot, boala fiind ceva urît şi ruşinos. Aşa se poartă numai copiii mici. Trebuie să se însănătoşească şi după aceea să se ducă la slujbă. Mark Ivanovici îşi încheie vorbirea cu o glumă nevinovată, adăugind că încă nu se fixase definitiv leafa pe timp de boală. Ştie însă cu siguranţă că sînt şi grade foarte mici, şi că, crede dînsul, o asemenea funcţie şi situaţie nu i-ar putea aduce cine ştie ce avantagii. într-un cuvînt, se vedea că toţi luau parte activă în privinţa soartei lui Semion Ivanovici şi îl compătimeau din tot sufletul. El însă, cu o grosolănie inexplicabilă, zăcea mai departe în pat, tăcea şi îşi trăgea cu încăpăţînare plapoma tot mai sus. Dar Mark Ivanovici nu se dădu bătut şi, făcîndu-şi curaj, îi spuse lui Semion Ivanovici ceva foarte plăcut, ştiind că aşa trebuie să te porţi cu un om bolnav. Dar Semion Ivanovici n-avea de loc înţelegere, ci, dimpotrivă, mîrîind ceva printre dinţi în semn de neîncredere totală, începu deodată să-şi rotească ochii pe sub sprîncene la dreapta şi la stînga, cu o expresie de vădită duşmănie, vrînd parcă — numai dintr-o privire — să-i facă praf şi pulbere pe toţi cei ce-l compătimeau. Aşa stînd lucrurile şi nemaifiind nimic de făcut, Mark Ivanovici, supărat şi adînc jignit, nu se mai putu stăpâni şi, văzînd că bolnavul şi-a pus în gînd numai să se încăpăţîneze, îi aduse de-a dreptul la cunoştinţă, fără ocolişuri diplomatice, că ar fi timpul să se scoale din pat, că n-are nici un rost să zacă pe coaste şi că-i un lucru prostesc, necuviincios şi ofensator pentru un om să ţipe zi şi noapte despre incendii, cumnate, beţivani, lacăte, lădiţe şi despre dracu mai ştie ce... Iar dacă Semion Ivanovici n-are chef să doarmă, cel puţin să nu tulbure somnul altora ! Asta să binevoiască dumnealui a şi-o băga frumuşel în cap! Cuvîntarea aceasta îşi produse efectul, fiindcă Semion Ivanovici — întorcîndu-se numaidecît spre orator — cuvîntă, deşi cu voce încă slabă şi răguşită : „Ţie, băieţandrule, să-ţi tacă fleanca ! Gură spurcată ce eşti ! Bădăran necioplit ! Nu cumva îi fi prinţ, hai ! Şi cu asta, basta !" Auzind asemenea vorbe, Mark Ivanovici se aprinse ; dar, dîndu-şi seama că are de-a face cu un bolnav, îşi stăpîni cu mărinimie mînia şi încercă să-l ruşineze cîţ de cît;

dădu greş şi de data aceasta. Căci Semion Ivanovici se burzului pe loc, făcîndu-i să înţeleagă că nu va îngădui nimănui să glumească pe socoteala sa, chiar dacă Mark Ivanovici ştie să ticluiască pozele. Urmară cîteva clipe de tăcere. în sfîrşit, dezmeticindu-se din uimire, Mark Ivanovicî declară făţiş, răspicat, cit se poate de elocvent şi cu destulă fermitate că Semion Ivanovici trebuie să ţină seama de un lucru : că se află printre oameni distinşi. Va să zică : „Stimate domn, trebuie să pricepeţi cum se cuvine a vă purta cu o persoană distinsă". In anumite împrejurări, Mark Ivanovici ştia să se exprime cu destulă elocinţă, şi-i plăcea să se impună ascultătorilor. In schimb, Semion Ivanovici — pesemne datorită îndelungatei sale obişnuinţe de a tăcea — se comporta altfel şi vorbea sacadat, cu poticneli. Pe lîngă asta, cînd avea de rostit, de pildă, o frază mai lungă, atunci — pe măsură ce încerca s-o descurce
— fiecare cuvînt parcă îl trăgea după sine pe următorul; cel de-al doilea, imediat după născare, îl scotea pe cel de-al treilea, iar acesta
— pe cel de-al patrulea şi aşa mai departe... aşa că vorbele i se înghesuiau şi i se încălecau în gură, rîcîindu-l în gît, şi, din învălmăşeala asta, îşi luau, în sfîrşit, zborul, într-o hărmălaie cît se poate de pitorească. Iată de ce Semion Ivanovici, deşi om cu scaun la cap, debita uneori nişte neghiobii gogonate. „Minţi, ţîncăule! izbucni de astă dată Semion Ivanovici. Pierde-vară ce eşti! Nu-ţi rămîne decît să porneşti cu traista în lume şi să te apuci de cerşit. Auzi, ce mai liber-cugetător ! O tîrîtură ! Na-ţi cu tifla, stihui-torule I"
— Ehei, dar matale văd că tot mai aiurezi, Semion Ivanovici!
— Ian ascultă ! se răţoi Semion Ivanovici. Aiurează omul cel prost, beţivanul aiurează, dulăul aiurează, iar care-i înţelept, judecă rezonabil, cumpătat. Ascultă aici, tîrîtură! Habar n-ai de nimic ! Cică-i om învăţat, cărturar ! Iar dacă o să iei foc, o să arzi, nici n-ai să prinzi de veste cum are să ţi se mistuie capul în flăcări, înţelesu-m-ai ? Asta-i toată pătărania !
— Hm... oare ce ţi-a mai venit... cum poţi să spui, Semion Ivanovici, că are să-mi ardă capul ?...
Mark Ivanovici nu apucă să isprăvească vorba, fiindcă toţi îşi dădură perfect de bine seama ca Semion Ivanovici nu se dezmeticise încă şi că tot mai aiura. Gazda însă nu se putu stăpîni şi spuse că în ulicioara Strîmbă o casă

căzuse pradă incendiului, din pricina unei fete pleşuve. Fata asta chealǎ aprinsese o luminare ţi aşa luase foc cămara. Dar la dînsa n-o să se întîmple aşa ceva,

nici o grijǎ ! Toate ungherele din casa ei, în care stau locatarii, vor rămîne neatinse.
— Va să zică aşa, Semion Ivanovici! începu să zbiere, scos din fire, Zinovi Prokofievki, întrerupînd-o pe gazdă. Ăsta-mi erai, Semion Ivanovici, om simplu, care ţi-ai trăit traiul, şi acum îţi arde de glume ? Ce ? Iţi închipui că avem chef de şuguit pe seama cumnatei tale sau în legătură cu examenele de dans ? Asta-i ? Cum îţi poate trece aşa ceva prin minte ?
— Mai bine destupă-ţi urechile, răspunse eroul nostru, săl-tîndu-se puţin din pat, după ce-şi adună ultimele puteri, şi-i fulgeră cu o privire mînioasă pe compătimitorii din juru-i. Mă rog, cine-i măscărici aicea ? Tu eşti măscărici, porc-de-cîine, lepădătură ! N-am să şuguiesc, stimabile, la porunca ta ! Auzi, mucosule, nu-s eu sluga ta, stimabile !
Semion Ivanovici vru să mai adauge ceva, dar se prăbuşi pe pat, istovit de puteri. Compătimitorii rămaseră încurcaţi, cu gura căscată, deoarece îşi dădură seama încotro bătea Semion Ivanovici şi nu ştiau cum să-l domolească. Deodată, uşa de la bucătărie scîrţîi, se deschise şi amicul beţivan — adică domnul Zimoveikin — îşi strecură sfios capul în încăpere, parcă adulmecînd, ca de obicei, grijuliu, cum se prezintă situaţia. S-ar fi zis că tocmai el fusese cel aşteptat. Toţi îi făcură dintr-o dată semn să intre mai repede în casă. Iar Zimoveikin, nemaiputînd de bucurie, fără să-şi scoată mantaua, grăbit şi prevenitor din cale-afară, îşi făcu loc spre patul lui Semion Ivanovici.
Se vedea cît de colo că Zimoveikin îşi petrecuse toată noaptea în deplină veghe, prins în cine ştie ce treabă foarte importantă. Pe obrazul drept avea lipit un fel de plasture. Pleoapele umflate îi erau umede din pricina ochilor purulenţi. Haina şi celelalte vestminte — ferfeniţă, iar toată partea stingă a îmbrăcăminţii părea să fie stropită cu ceva foarte respingător, poate chiar cu noroi dintr-o băltoacă. Avea subsuoară o scripcă străină, pe care o ducea s-o vîndă undeva. Pesemne, chiriaşii nu se înşelaseră ohe-mîndu-l într-ajutor, căci — aflînd cum anume stau lucrurile —- el se întoarse numaidecît către năbădăiosul Semion Ivanovici şi, ca un om cu o superioritate vădită asupra celorlalţi, care, pe deasupra, îşi cunoştea şi branşa, îi spuse ; „Ce-i cu tine, Senka ? Ce te-a apucat ? Hai, scoală-te ! Ei, Senka, tu, înţeleptul de Pro-harcin, nu mai face pe grozavul, că acuşi te trag jos din pat. Nu mai face pe grozavul!" O cuvîntare atît de scurtă, dar energică, îi uimi pe cei de faţă. Dar rămaseră cu toţii şi mai uimiţi cînd

observară că Semion Ivanovici, la auzul acestor vorbe şi văzînd în faţa lui asemenea figură, deodată se pierdu cu firea, şi rămase buimac, intimidat peste măsură, încît abia mai avea curajul să şoptească printre dinţi, mormăind o ripostă de rigoare : „Fă-te încolo, neisprăvitule ! Mă, berechetule... mă, tîlharule ! Auzi tu, mă-nţelegi ? Excelenţă, prinţule, faţă simandicoasă !"
— Ehei, frate, răspunse tărăgănat Zimoveildn, păstrindu-şi prezenţa de spirit, nu-i bine ce faci, frate, înţeleptul de Prohar-cin ! Om de nimic şi nepricopsit ce eşti! [7] urmă el, parodiindu-l puţin pe Semion Ivanovici şi uitîndu-se cu satisfacţie de jur împrejur : Nu mai face pe grozavul ! Linişteşte-te, Senea, liniş-teşte-te! Altfel, te torn, frăţioare, destăinuiesc ştii tu ce... Ai priceput ?
Semion Ivanovici desluşi pesemne totul, fiindcă se cutremură la auzul sfârşitului cuvîntării şi deodată începu să-şi rotească grăbit privirile pierdute în jur. Mulţumit de efectul obţinut, domnul Zimoveikin vru să continue, dar Mark Ivanovici preveni pe Ioc acest zel al lui şi, aşteptând un răstimp până ce Semion Ivanovici îşi reveni, se mai potoli niţel, şi chiar se linişti aproape cu totul, se puse să-l povăţuiască pe năbădăios, ândelung şi cu inţelepciune că „imai întîi, n-are nici un rost să se lase pradă unor asemenea gînduri ca acum ; iar în al doilea rînd, că aşa ceva nu-i numai fără folos, ba şi vătămător ; în sfîrşit, nu-i chiar atît de vătămător, pe cît e de imoral. Pricina-i că Semion Ivanovici îi duce pe toţi în ispită şi le dă un exemplu rău." Se aştepta ca asemenea cuvinte să aibă un deznodământ rezonabil, mai ales că Semion Ivanovici se liniştise de-a binelea şi se opunea cu măsură. Se porni o discuţie potolită. Toţi i se adresară frăţeşte, întrebîndu-l de ce în ultimul timp l-a apucat teama ? Semion Ivanovici răspunse ceva fără noimă, dar cu un tîlc ascuns. I se făcură obiecţii. La rîndu-i, Semion Ivanovici ripostă şi el. Amândouă taberele se înfruntară încă o dată, pentru ca pînă la urmă toată lumea să intre în horă, cu mic, cu mare, căci veni deodată vorba despre o chestiune atît de uimitoare şi de ciudată, încît nimeni nu mai ştia cum să-şi exprime gândurile. Ciorovăiala a degenerat în cele din urmă într-o adevărată ceartă ; la un moment dat, toţi şi-au pierdut răbdarea, din care pricină se iscară ţipete, ba chiar şi lacrimi. In sfârşit, Mark Ivanovici plecă cu spume la gură de mânie, exclamând că nu mai cunoscuse pînă atunci un om atît de sucit. Oplevaniev scuipă de necaz, Okeanov era speriat de-a binelea, Zinovi Prokofievici începu să lăcrămeze, iar Usţinia Feodorovna se puse pe urlat îţi

lege, bocindu-se că-i „pleacă chiriaşul, care se scrîntise la minte, şi o să moară, sărmănelul, fără buletin de identitate — iar pe dînsa, orfana, au s-o nenorocească". Intr-un cuvînt, toată lumea înţelese perfect ân cele din urmă că semănătura fusese rodnică, şi că răsărise însutit orice le trăsnise prin cap să samene, că pămîntul fusese darnic şi că Semion Ivanovici, ajutat de tovărăşia lor, izbuti să-şi cultive de minune capul, şi încă într-o formă definitivă. întreaga societate amuţi, văzînd că, dacă lui Semion Ivanovici îi era frică de te miri ce — atunci, de

data aceasta, se îngroziseră înşişi compătimitorii săi...
— Cum ! începu să răcnească Mark Ivanovici. Adică de ce **ţi-e** teamă ? Oare de ce ţi-ai pierdut minţile ? Cine *se* gîndeşte la dumneata, stimabile ? Oare ai dreptul să-ţi fie frică ? Cine eşti dumneata ? Ce eşti ? O nimica toată, domnule, o nulitate, asta eşti! De ce te zbaţi ? Dacă a fost călcată pe uliţă o babă, înseamnă că şi dumneata vei fi strivit ? Dacă un beţivan oarecare nu-şi păzeşte bine buzunarul, crezi că şi dumitale o să ţi se taie buleandra ? A ars o casă : trebuie imediat să ţi se aprindă capul, hai ? N-ain dreptate, stimabile ? Aşa-i, tătucule ? Aşa-i ?
— Tu, tu, tu eşti un nătărău ! mormăi Semion Ivanovici. Au să-ţi mănînce nasul, ba ai să ţi-l înfuleci singur, cu pîine, şi nici n-ai să bagi de seamă... [8]
—• Un nătărău, zici ? O ciobotă ? ! răcni Mark Ivanovici, fără să-l asculte pînă la sfîrşit. Mă rog, oi fi, poate, şi eu ciobotă. Dar eu n-am de dat examen, nu-s candidat la insurătoare şi nu ţin să iau lecţii de dans. Eu nu mă tem, domnule, c-o să-mi fugă pământul de sub picioare, că o să-mi pierd locul. Ce-ai de zis, tătucule ? N-ai loc destul ân lumea asta ? Te temi să nu se surpe duşumeaua sub tine, hai ?
— Adică ce ? Au să te întrebe pe tine ? II desfiinţează, îl suprimă, şi basta!
— Şi basta ! Pe cine să desfiinţeze, pe cine să suprime ? Ce-ţi mai trece prin minte, hai ?
— Dar pe beţivanul acela, ai văzut doar că l-au scos...
— L-au scos. Fiindcă-i beţivan, iar dumneata şi cu mine sîn-tem nişte oameni cumsecade !
— Moft, oameni cumsecade ! Să vezi, există acum, iar într-o bună zi, te trezeşti că nu mai e... s-a zis cu ea...
— S-a zis cu ea ! Şi cine este *ea,* mă rog ?
— Cum, cine ? Păi, cancelaria... can-ce-la-ri-a ! ! !
- Bine, omul lui Dumnezeu ! Dar cancelariile sânt necesare...[9]

— Zici că-s necesare ? Or fi necesare azi, ori fi necesare mîine, dar poimîine n-o să mai fie necesare... Am aflat o istorie...[10]
— Dar ai să primeşti leafa pe tot anul ! Toma, tu eşti Toma necredinciosul ! Apoi, poate au să te şi avanseze cumva... Ţinînd seama de vechime.
— Leafa, zici ? Dar nu vezi că mi-au şi mîncat-o, sau cine ştie, vor veni nişte tîlhari şi-mi vor prăda banii. Şi-apoi, am o cumnată, mă-nţelegi ? O cumnată ! Nu te mai grozăvi atîta...
— Cumnată, da 1 Eşti un om de suflet...
— Om de suflet... într-adevăr, eu sînt om de suflet, pe cînd tu, cărturarule, eşti un nătărău care te grozăveşti, mă-nţelegi ? Numai grozăveala-i de capul tău, şi nimic mai mult. Mai bine să nu mai vorbim de glumele tale. Dar cît priveşte postul, azi există, iar mîine se apucă şefii de-l suprimă. Pînă şi Demid, mă-nţelegi, Demid Vasilievici,- spune că posturile se desfiinţează...
— Uf ! şi dumneata, îi tot dai zor cu Demid, cum îi zice ? Demid... Ce-ţi mai trece prin cap? Om păcătos ce eşti, doar...
-— Ba da, te pocneşte odată — şi basta ! Te trezeşti pe drumuri. Du-te de te pune cu şeful, uite-aşa...
— Bine bine, dar dumneata, după cum se vede, sau minţi fără ruşine, sau te-ai ţicnit de tot. Mai degrabă să ne spui de-a dreptul : ce s-a întîmplat ? Mărturiseşte-ne fără teamă care ţi-i păcatul ? N-ai de ce să te ruşinezi! Ai căpiat, tătucule, hai ?
— A căpiat. Şi-a pierdut minţile ! răsunară glasuri de jur împrejur. Toţi îşi frîngeau mîinile de deznădejde. Iar gazda îl şi cuprinse cu amîndouă braţele pe Mark Ivanovici, ca nu cumva să-l sfîşie pe Semion Ivanovici.
-— Păgînule, inimă de cîine, înţeleptule ! izbucni Zimoveikin : Senea, eşti un om blajin, un om plăcut şi cumsecade ! Om simplu şi bun la suflet... m-auzi ? Toate ţi se trag de la bunătatea ta. Zurbagiu şi prostănac sînt eu. Linge-blide — tot eu. Tu, om bun, m-ai cules de pe drumuri. Nu vezi cîtă cinste mi se arată ? Le mulţumesc şi dumnealor, şi gazdei. Uite, vezi» mă închin pînă la pămînt. Ian priveşte ! îmi fac datoria, numai datoria, faţă de mata, scumpă stăpînă !
într-adevăr, cu o demnitate aproape pedantă, Zimoveikin făcu de îndată plecăciuni pînă la pămînt înaintea tuturor celor dimprejur. După aceea, Semion Ivanovici dădu să vorbească mai departe, dar cei prezenţi nu-l mai lăsară. Toţi interveniră, îl implorară, îi dădură asigurări, îi spuseră vorbe de alinare, încît, pînă la

urmă, Semion Ivanovici se simţi ruşinat de-a binelea — şi, cu voce slabă ceru să fie lăsat a se justifica.
Şj aşa foarte bine, zise el, sînt un om cumsecade, potolit,
mă-nţelegi, plin de virtuţi, devotat şi credincios... îmi dau, ca să zic aşa, pînă şi ultima picătură de sînge... mă-nţelegi, măi băiete, voinicosule... Să lăsăm postul în plata Domnului... eu însă sînt sărac, lipit pămîntului... iar dacă se apucă şefii... mă-nţelegi, persoană simandicoasă ce eşti, acum taci din gură şi bagă-ţi-o în cap... dacă se apucă, zic, şi, vorba ceea... postul, măi frate-miu, există şi pe urmă ia-l de unde nu-i... mă-nţelegi ? Atunci, fîrtate, nu-mi rămîne decît să plec în lume cu traista în spinare, mă-nţelegi ?
Senka ! urlă Zimoveikin, scos din fire, înăbuşind de astă
dată cu glasul său toată larma stîrnită. Auzi ce mai liber-cugetător 1 Acuşi am să te dau pe faţă ! Ce eşti tu, mă rog ? Cine eşti ? Zurbagiu sau cap de berbec ? Un zurbagiu, un dobitoc e dat afară din slujbă, mă rog, fără

demisie. Iar tu cine eşti ?
— Ei vezi, tocmai asta-i...
— Cum : asta-i ? ! Adică, s-a zis cu el !... — Cum s-a zis ?
— Foarte bine : el e liber, eu sînt liber ; iar cînd zaci la pat, zaci... şi, vorba ceea...
— Care vorbă ?
— Devii liber-cugetător...
— Li-ber-cu-ge-tă-tor ! Senka, tu eşti liber-cugetător !
— Stai ! răcni domnul Proharcin şi, f ăcînd un gest cu mina, opri strigătele care se stîrniseră — eu nu-s... tnţelege-mă numai, pricepe odată, berbec încăpăţînat ce eşti, că eu sînt îndeobşte un om potolit, un om docil, supus azi, supus mîine, iar într-o bună zi nu mai sînt docil şi le-o spun pe şleau, le-o spun verde în faţă, le torn o grosolănie, şi atunci, atîta ţi-a trebuit, te trezeşti pe loc şi ţi se şi duce faima de liber-cugetător...
— Dar, în definitiv, ce-i fi fiind dumneata ? tună în sfîrşit Mark Ivanovici, sărind de pe scaunul pe care se aşezase ca să se odihnească, şi se repezi spre patul bolnavului, aşa cum era : tulburat peste măsură, scos din fire, tremurînd de ciudă şi de mînie: Ce-i fi fiind ? Eşti un nătărău! Un nepricopsit, fără căpătîi. Ce ? Eşti singur pe lume ? Nu cumva ţi se pare că lu-mea-i făcută numai pentru dumneata ? Te crezi, poate, vreun Napoleon oarecare ? Ce eşti ? Cine eşti ? Un Napoleon, hai ? Spune : eşti Napoleon, ori ba ?..,
341
Dar domnul Proharcin nu mai răspunse la întrebare. Şi nu că s-ar fi ruşinat de faptul că fusese luat drept Napoleon sau că s-ar fi temut de a-şi asuma o asemenea răspundere — nu, de loc, ci numai fiindcă nu mai era în stare nici să se sfădească, şi nici să discute despre astfel de materii serioase... Semion Ivanovici fu apucat de o criză. Lacrimi mărunte şi dese ţîşniră din ochii săi cenuşii, aprinşi de arşiţa febrei. îşi acoperi capul înfierbîntat cu mîinile sale osoase, supte de boală. Se- ridică puţin din pat şi, printre sughiţuri de plîns, prinse a spune că-i sărac lipit pămîntului — ia, un om atît de nenorocit, simplu, prost şi neştiutor, încît oamenii cumsecade ar trebui să-l ierte, să-l ocrotească, să-l apere, să-l hrănească şi să-i dea de băut, avînd grijă de dînsul în nenorocirea lui... şi numai Dumnezeu ştie pentru ce pacoste se mai boci Semion Ivanovici... Pe cînd se văicărea, el se uita în juru-i cu o privire îngrozită : parcă se aştepta ca din clipă în clipă să i se năruie tavanul în cap, ori să se scufunde duşumeaua sub dînsul. Privindu-l, tuturor li se făcu milă de acest om sărman şi li se în-muiară inimile. Plîngînd în hohote, ca o muiere ce era, şi jelindu-se că-i orfană, gazda îl culcă singură pe bolnav în pat. Văzînd că nu fusese de nici un folos evocarea amintirii lui Napoleon, Mark Ivanovici se înduioşa brusc şi dădu şi el o mînă de ajutor. Alţii, în dorinţa de a fi şi ei utili, la rîndul lor — barem cît de cît — propuseră să pregătească o infuzie de zmeură, sp unind că aceasta ajută imediat şi că bolnavul o să bea cu mare plăcere. Zimoveikin însă îi contrazise numaidecît pe toţi, declarînd că în astfel de cazuri cel mai bun leac este un ceai de muşeţel. Cît priveşte pe Zinovi Prokofievici, acesta — avînd inimă bună — plîngea cu hohote şi văi sa şiroaie de lacrimi, căindu-se că-l speriase pe Semion Ivanovici cu tot felul de născociri. El pătrunsese tîlcul ultimelor cuvinte rostite de bolnav — că-i sărac lipit pămîntului, avînd nevoie de întreţinere — şi întocmi pe loc o listă de subscripţie, mărginindu-se pînă una, alta la chiriaşii pensiunii. Toţi oftau, se văicăreau, întristaţi şi amărîţi, minunîndu-se mai ales cum e cu putinţă să se înspăimînte un om în halul acesta ? Şi de ce anume să se fi speriat atîta ? Barem să fi deţinut un post mare, să fi avut nevastă, să fi avut o casă plină de copii sau, cel puţin, să fi fost dat în judecată pentru vreo pricină, cît de mică. Pe cînd el nu-i, de fapt, deoît un om de nimic, avînd numai o ladă cu lacăt nemţesc — un om care a zăcut peste douăzeci de ani pe după paravan, şi a tăcut chitic. N-a cunoscut lumea şi nici necazurile, ia, acolo, un cărpănos ; şi deodată i s-a năzărit omului cine ştie ce, dintr-im
842
tuvînt oarecare, fără noimă, încît şi-a pierdut minţile şi l-â apucat groaza că nu mai e de trăit pe lume... Şi nici nu s-a gîndit măcar că toţi o duc greu ! „Să-i fi trecut prin minte numai atîta : că toată lumea trăieşte anevoie, şi i-ar fi rămas capul sănătos ; n-ar mai fi făcut fel de fel de năzbîtii şi şi-ar fi dus zilele, şontîc-şontîc, mai departe, pe calea cuvenită", cum spuse mai tîrziu Okeanov. Toată ziulica nu s-a sporovăit decît despre Semion Ivanovici. Veneau oameni la dînsul, îl întrebau de sănătate, căutau să-i aline suferinţa. Dar pe sub seară nu-i mai ardea lui de mîngîieri. Sărmanului i se urcă temperatura. începu să aiureze, îşi pierdu cunoştinţa. Cei din juru-i se gîndeau chiar să cheme un doctor. Chiriaşii se înţeleseră şi făgăduiră să-l privegheze cu rîndul, toată nopticica, pe Semion Ivanovici, liniştindu-l. Iar de s-ar întîmpla ceva, să fie treziţi cu toţii. Ca să nu adoarmă, colocatarii se aşezară la o partidă de cărţi, lăsînd lîngă bolnav pe amicul cel beţivan, care se cartiruise ziua întreagă prin cotloanele casei şi se rugase de chiriaşi să-i îngăduie a şi mînea acolo. Deoarece jocul se încinse pe veresie şi nu prezenta nici un interes, jucătorii se plictisiră repede. Se lăsară de cărţi, apoi se ciorovăiră nu se ştie de ce ; pe urmă începură să facă zgomot şi să bocănească. După aceea se împrăştiară prin cotloanele lor, se strigară rnînioşi unul pe altul şi îşi vorbiră încă multă vreme. Cum tuturor le sări dintr-o dată ţandăra, nimeni nu se mai învoi să stea de veghe şi pe toţi îi cuprinse somnul. In curînd, în toate colţişoarele se făcu linişte ca într-o pivniţă pustie, cu atît mai mult cu cît era şi un frig îngrozitor. Printre cei din urmă toropiţi de somn fu Okeanov, care povesti mai tîrziu : „Să tot fi fost în zori de zi oînd, parcă în somn, parcă aievea, mi se păru că lîngă mine stăteau de vorbă doi oameni". Okeanov istorisi că îl recunoscuse pe Zimoveikin, care se apucase să-l trezească pe vechiul său prieten, Remnev, de lîngă dînsul. Amîndoi se puseră la vorbă în şoaptă. Apoi Zimoveikin ieşi din cameră şi se auzea cum încerca să deschidă cu cheia uşa bucătăriei. Iar cheia — cum

adeveri în urmă gazda — fusese pusă sub pernele sale şi dispăruse în aceeaşi noapte. In sfîrşit, declară Okeanov, auzi cum parcă amândoi trecuseră la bolnav, după paravan şi aprinseră acolo o luminare. „Altceva, povesti el, nu mai ştiu nimic, fiindcă îmi căzură pleoapele ca de plumb." După aceea, Okeanov se trezi împreună cu ceilalţi. Toţi săriră din paturi de prin colţişoarele lor, cînd răsunară nişte ţipete, care ar fi trezit morţii din groapă. Multora li se păru că se stinse o luminare după paravan. Se iscă o învălmăşeală, care te făcea să-ţi sară inima din loc. Lumea

dădu buzna la ţipete. între timp, de după paravan se desîuşeaU vînzoleală, răcnete, înjurături şi bătaie. Făcură lumină şi văzură că Zimoveikin şi Remnev se băteau între dînşii, ocărîndu-se şi cer-tîndu-se. In lumină, unul dintre ei răcni : „Nu-s eu răufăcătorul, ci el!" ; iar celălalt, adică Zimoveikin, strigă : „Nu mă atinge, că nu-s vinovat ; depun numaidecît jurămînt !" Amîndoi numai chip de om nu aveau. Dar în primul moment nimeni nu se gîndea la dînşii, căci bolnavul dispăruse de la locul lui obişnuit de după paravan. Bătăuşii fură imediat despărţiţi şi traşi deoparte. Atunci se văzu că domnul Proharcin zăcea sub pat, pesemne fără cunoştinţă, cu perna şi cu plapoma trase peste dînsul, încît pe pat rămăsese numai salteaua goală, veche şi slinoasă (pe care nu fusese niciodată vreun cearceaf). II traseră pe Semion Ivanovici de sub pat şi îl culcară pe saltea, dar pe loc îşi dădură seama că bolnavul nu mai avea să le dea multă bătaie de cap, deoarece mai avea puţin de trăit. Ii înţepeniseră mîinile şi abia mai sufla. II înconjurară cu toţii. El se mai înfiora cîte puţin şi zvîcnea uneori din tot trupul. Se sforţa să facă ceva cu mîinile, nu putea să-şi mişte limba în gură, dar clipea încă din ochi, cum se spune că clipeşte un cap cald, scăldat în sînge, dar încă viu, sărit în clipa aceea de sub securea gîdelui.

In sfîrşit, ultimei» licăriri de viaţă se stinseră într-însul, rînd pe rînd. încetară şi tremurai, şi spasmele de dinaintea morţii. Domnul Proharcin îşi dete duhul şi porni spre ceea lume, unde nu-i durere, nici întristare. Se speriase oare de ceva Semion Ivanovici sau avusese un vis urît, cum susţinea după aceea Remnev, ori să fi fost la mijloc vreo altă pricină — asta nu se poate şti. Dar sigur este numai faptul că, în acel moment, dacă s-ar fi ivit în casă însuşi intendentul şi ar fi anunţat personal licenţierea lui Semion Ivanovici ca liber-cugetător, zurbagiu şi beţivan... dacă ar fi intrat în aceeaşi clipă pe cealaltă uşă vreo cerşetoare zdren-ţăroasă, dîndu-se drept cumnata lui Semion Ivanovici... dacă chiar domnul Proharcin ar fi primit pe loc o gratificaţie de două sute de ruble... în sfîrşit, chiar dacă ar fi luat casa foc şi s-ar fi aprins însuşi capul lui Semion Ivanovici —• chiar atunci, acesta, poate, n-ar fi mişcat nici un deget, fiind în atare situaţie. Pînă să se dezmeticească cei de faţă... pînă să le revină celor prezenţi graiul, să se învălmăşească, să-şi dea fiecare cu părerea, să-şi arate îndoielile şi să se pună pe urlat... în timp ce Ustinia Feodorovna trăgea lada de sub pat şi cotrobăia în grabă pe sub pernă, pe sub saltea şi chiar şi în cizmele lui Semion Ivanovici... pînă să fi fost

interogaţi Remnev şi Zimoveikin — chiriaşul Okeanov, care fusesâ mai înainte locatarul cel mai apropiat, cel mai cuminte şi mai liniştit, îşi recapătă dintr-o dată întreaga prezenţă de spirit şi, des-cooerind adevăratul său dar şi talent, îşi înşfacă şapca şi, fără zarvă, o şterse binişor din casă. Cînd toate grozăviile anarhiei atinseră culmea în colţişoarele agitate — pînă acum atît de liniştite — ale acestei case, deodată se deschise uşa şi, ca fulgerul într-un cer senin, se iviră mai întîi un domn cu înfăţişare distinsă şi cu faţa severă, dar cu un aer nemulţumit, iar în urma lui Iaroslav Ilici, după care intrară ajutorul său şi toţi cei de trebuinţă. La urmă de tot se arătă, jenat, domnul Okeanov. Domnul cu înfăţişare severă, dar distinsă, se duse de-a dreptul la Semion Ivanovici, îl pipăi, făcu o schimă, ridică din umeri şi anunţă ceva arhicunoscut — şi anume că mortul decedase, adăugind de la dînsul că acelaşi lucru se petrecuse de curînd, în timpul somnului, cu o persoană foarte respectabilă şi importantă, care s-a apucat să-şi dea duhul tot aşa. Totodată domnul cu chip distins, dar cu un aer nemulţumit, se îndepărtă de pat, spuse că fusese deranjat degeaba şi plecă. Ii luă locul numaidecît Iaroslav Ilici şi (după ce Remnev şi Zimoveikin fură predaţi între timp în mîinile celor chemaţi) întrebă cîte ceva pe unii şi pe alţii, luă în primire cu dibăcie lada, pe care gazda încercase mai înainte s-o deschidă, aşeză cizmele la locul lor, remarcînd că erau rupte şi nu făceau nici două parale ; apoi ceru perna, îl chemă pe Okeanov, întrebă de cheia de la ladă, care din întîmplare se găsi în buzunarul amicului beţivan şi, în mod solemn, faţă de persoanele oficiale, dădu la lumină averea lui Semion Ivanovici. Toate lucrurile erau la locul lor : două cîrpe, o pereche de ciorapi, o basma, o pălărie veche, cîţiva nasturi, două tălpi prăpădite şi o tureatcă de cizmă, într-un cuvînt: o nimica toată, adică fleacuri, vechituri, gunoi, nimicuri, din care ieşea un iz stătut. Nu era bun decît lacătul nemţesc. îl chemară pe Okeanov şi îl întrebară cu asprime : ce ştie ? El se arătă gata să jure. Aduseră perna pe care o cercetară cu de-amănuntul: nu era decît murdară, iar în celelalte privinţe semăna aidoma a pernă. Se apucară de saltea, dădură s-o ridice puţin, dar se opriră o clipă să chibzuiască. Dintr-o dată, cu totul pe neaşteptate, ceva greu şi sonor căzu pe duşumea. Se aplecară, căutară şi văzură un pachet înfăşurat în hîrtie, în care erau vreo zece bucăţi de cîte o rublă fiecare. „He-hei !" făcu Iaroslav Ilici, arătînd la saltea o ruptură din care ieşeau cîlţi şi fire de păr. Cercetară locul cu pricina şi îşi dădură seama că era o tăietură, făcută

de curînd cu cuţitul, în lungime de vreo jumătate de arşin. Băgară mîna pe gaură şi scoaseră dinlăuntru un cuţit de bucătărie al gazdei, uitat acolo pesemne din graba cu care fusese tăiată salteaua. N-apucă bine Iaroslav Ilici să scoată cuţitul din locul vulnerabil, şi făcu din nou „He-hei!", cînd dinlăuntru căzu alt pachet, după care se rostogoliră, una cîte una, două jumătăţi de rublă, un ban de douăzeci şi cinci de copeici, apoi nişte mărunţiş, şi o

enormă monedă străveche de cinci ruble. Tot ce cădea din saltea era strîns de mîini grijulii. Cineva dădu ideea de a se tăia cu foarfecele toată salteaua. Cerură un foarfece...

Intre timp, opaiţul de seu, ars aproape în întregime, lumina o scenă extrem de curioasă pentru un spectator. Vreo zece chiriaşi, în vestmintele cele mai pitoreşti, stăteau împrejurul patului — toţi zbîrliţi, neraşi, nespălaţi, somnoroşi, aşa cum se aflau înainte de a se duce la culcare. Unii erau palizi ca varul, alţii aveau broboane de sudoare pe frunte — ba scuturaţi de fiori, ba cuprinşi de fierbinţeli. Gazda stătea ca prostită, fără să rostească o vorbă, cu braţele încrucişate, aşteptând bunăvoinţa lui Iaroslav Ilici. De sus, de pe cuptor, servitoarea Avdotiâ şi pisica — favorita stăpînei — se uitau cu nişte ochi speriaţi, plini de curiozitate. De jur împrejur zăceau împrăştiate bucăţi din paravanul rupt şi spart. Lada deschisă îşi arăta măruntaiele scîrbavnice. Plapoma şi perna zăceau pe jos, acoperite de smocuri smulse din saltea şi, în sfîrşit, pe mesuţa de lemn în trei picioare strălucea grămada din ce în ce mai sporită, de argint şi de alte monezi felurite. Singur Semion Ivanovici îşi păstra inalterabilul său sînge rece, zăcea smerit în pat şi parcă nici nu bănuia ruina averii sale. După ce se aduseră foarfecele şi ajutorul lui Iaroslav Ilici, din exces de zel, scutură salteaua cam zorit, ca s-o elibereze mai lesne de sub spinarea posesorului său, Semion Ivanovici, din politeţă, se dădu întîi un pic mai la o parte, rostogolindu-se pe-o rînă, cu spatele către căutători; apoi, la a doua scuturătură, se întoarse cu faţa în jos ; în sfîrşit, mai făcu loc şi, cum lipsea ultima scîndură laterală a patului, execută deodată un plonjon neprevăzut, cu capul în jos, lăsînd la vedere numai două picioare slăbănoage şi vinete, care împungeau văzduhul ca două cioturi ale unui copac ars.

Cum domnul Proharcin făcea a doua vizită sub pat în dimineaţa aceea, se iscară numaidecît unele bănuieli. De aceea, cîţiva chiriaşi, sub conducerea lui Zinovi Prokofievici, se vîrîră de-a buşilea sub pat cu gîndul de a cerceta dacă n-o fi ascuns şi acolo cîte ceva. Dar căutătorii numai se izbiră zdravăn cap în cap. Iaroslav Ilici îi

certă pe loc şi ordonă ca Semion Ivanovici să fie eliberat de urgenţă dintr-un loc atît de infam. Atunci doi dintre cei mai înţelepţi îl înhăţară fiecare cu amîndouă mîinile de cîte un picior, îl traseră la lumina zilei pe neaşteptatul capitalist şi-l aşezară de-a latul patului. între timp, smocuri de păr şi scame zburau îm-prăştiindu-se de jur împrejur, grămada de arginţi creştea într-una şi —- Doamne sfinte ! ce nu se găsea acolo !... Monezi nobile de o rublă, piese solide, forte, de o rublă şi jumătate, bănuţi frumuşei de cincizeci de copeici, plebei de un sfert de rublă, piştari de douăzeci de copeici, chiar mărunţiş neînsemnat, pentru cerşetori, ca bănuţi de zece şi cinci copeici de argint — totul înfăşurat în hîrtii deosebite, în ordinea cea mai metodică şi mai impunătoare. Mai erau acolo şi unele rarităţi: două jetoane necunoscute, un napoleon de aur, o mică monedă neidentificată, dar foarte rară... Erau şi unele ruble din timpuri străvechi, băncuţe roase şi zgîriate de pe vremea împărătesei Elisabeta, creiţari nemţeşti, monezi de la Petru cel Mare şi de la Ecaterina... Se aflau, de pildă, piese de cîte cincisprezece copeici foarte vechi, extrem de rare, găurite pentru a fi purtate ca cercei, roase cu totul, dar păstrîndu-şi numărul legal de puncte. Se găseau pînă şi gologani de aramă cocliţi, ruginiţi. Dădură şi peste o bancnotă de zece ruble — numai una singură. In sfîrşit, cînd se isprăviră toate operaţiile de disecţie anatomică, iar coşul saltelei fu scuturat de nenumărate ori, constatîndu-se că nu mai sună nimic, cercetătorii adunară toţi banii pe masă şi se puseră pe numărat. La prima vedere te puteai înşela de-a binelea, închipuindu-ţi că e vorba de un milion întreg !—- atît de învîrvorată era grămada de bani! Un milion însă nu se adunase ; se văzu, totuşi, la urmă, că suma strînsă era extrem de importantă — două mii patru sute nouăzeci şi şapte de ruble în cap, aşa că, dacă s-ar fi realizat şi lista de subscripţie din ajun a lui Zinovi Prokofievici, s-ar fi ajuns, poate, în total exact la două mii cinci sute de ruble în bancnote.

Bănuţii fură ridicaţi, lada defunctului — sigilată... Autorităţile ascultară jalbele gazdei şi îi dădură lămuriri cînd şi unde să-şi prezinte cererea cu privire la mica datorie a decedatului. De la persoanele în chestiune s-au luat declaraţii. Se pomeni în treacăt şi despre cumnata răposatului. Dar lumea se încredinţa că toată povestea cu cumnata nu fusese decît un mit, adică o creaţie a sărmanei închipuiri cu care fusese înzestrat Semion Ivanovici, şi pentru care, după cum se spunea, defunctul primise destule reproşuri. De aceea, ideea *iu* nurn.ajdepît părăsită, pa inutilă, nocivă

şi compromiţătoare pentru reputaţia domnului Proharcin. Şi cu aceasta se lichidă chestiunea. După ce trecură primele momente de groază şi le veni tuturor mintea la loc, îşi dădură seama cu toţii ce fel de om fusese mortul. Colocatarii se potoliră, se domoliră şi începură să se uite unul la altul cu oarecare neîncredere. Unii îşi puseră la inimă, cu toată seriozitatea, purtarea lui Semion Iva-novici, simţindu-se chiar oarecum jigniţi... Ce capital ! Cît a putut să strîngă un om ! Mark Ivanovici, fără să-şi piardă prezenţa de spirit, era cît pe ce să-i lămurească de ce se speriase aşa de rău Semion Ivanovici, dar nimeni nu-l mai asculta. Zinovi Prokofievici căzu pe gînduri. Okeanov trase o duşcă de băutură. Ceilalţi rămaseră parcă cu o apăsare pe suflet. Iar omuleţul Kantariov, care avea drept semn distinctiv nasul ca un plisc de vrabie, plecă pe sub seară de acasă, încuind şi legînd cu foarte multă grijă toate lădiţele şi bocceluţele sale. Explică cu sînge rece curioşilor că nu mai putea locui aici, vremurile fiind grele şi chiria prea mare pentru buzunarul său. Iar gazda se bocea neogoită, jelindu-se şi afurisindu-l pe Semion Ivanovici, fiindcă o păgubise în singurătatea ei de orfană. îl întrebă pe Mark Ivanovici de ce răposatul nu-şi punea banii la o Casă de economii ? „Era un om prea simplu, măicuţă ! Ii lipsea imaginaţia chiar pentru atîta lucru !" îi răspunse Mark Ivanovici.

— Dar şi dumneata, măicuţă, eşti o femeie simplă, adăugă Okeanov. Timp de douăzeci de ani s-a aciuit un

bărbat la matale, care dintr-un bobîrnac s-a dus pe lumea cealaltă ;   iar dumneata tot de coada cratiţei te-ai ţinut, n-ai avut vreme de alte cele... Eh, măicuţă !...

— Of, tinereţe-tinereţe !   urmă gazda. Ce Casă de economii ? Să-mi fi adus pumnişorul său de bani şi să-mi fi spus :   „Uite, tinerico, Ustiniuşka, ia de la mine pomana asta. Ţine-mă pe mîn-care cîtă vreme o să mă rabde pămîntul." Iată, mă jur la icoană, l-aş fi hrănit, ;-aş fi dat de băut, l-aş fi îngrijit. Aoleu, păcătosul, înşelătorul!   A păcălit, a înşelat o orfană !

Toţi se apropiară din nou de Semion Ivanovici. Şedea întins, de data asta, aşa cum se şi cuvenea, îmbrăcat în cele mai bune haine ale sale — în treacăt fie zis : unicele — ascunzîndu-şi bărbia încremenită în doSul cravatei legate cam stîngaci, scăldat, pieptănat, doar neras proaspăt, fiindcă nu se găsea vreun brici în nici un colţişor al casei; singurul brici, care aparţinuse lui Zinovi Prokofievici, se ştirbise încă de anul trecut şi fusese vîndut la tîrgul de vechituri. Ceilalţi chiriaşi se rădeau la bărbier. Ne-
orînduiala dăinuia încă în casă. Paravanul rupt zăcea tot pe podele, dezvăluind singurătatea lui Semion Ivanovici, ca o emblemă doveditoare a faptului că moartea ridică vălul de pe toate tainele, intrigile şi necazurile noastre. Măruntaiele saltelei rămăseseră, şi ele, nemăturate şi stăteau grămezi-grămezi de jur împrejur. Acest colţişor, înfrigurat pe neaşteptate, ar fi putut fi lesne comparat de către un poet cu un cuib dărîmat al unei rîndunele, „bună gospodină" : furtuna sfîşiase şi sfărîmase cuibul, ucisese puii împreună cu maica lor ; iar pătucul cald din fulgi, pene şi perişori fusese împrăştiat în toate părţile... Drept vorbind, Semion Ivanovici arăta mai degrabă ca un bătrîn vanitos sau ca lupul-vră-biilor. Se domolise acum, parcă se pitise, ca şi cum n-ar fi avut nici o vină şi nu el s-ar fi ţinut de glume ca să înşele şi să păcălească, fără ruşine şi fără scrupule, în chipul cel mai necuviincios, pe toţi oamenii de bună-credinţă. Nu mai auzea acum plînsetele şi bocetele gazdei sale, jignită şi lăsată de izbelişte. Dimpotrivă, semăna cu un capitalist încercat, trecut prin ciur şi prin dîrmon, care nici pe lumea cealaltă nu vroia să piardă vreo clipă în ne-activitate, ci părea oufundat cu totul în nişte calcule speculative. Pe chipul lui se ivi un gînd adînc, iar buzele i se strînseră într-o schimă de importanţă, pe care nimeni n-ar fi putut-o bănui lui Semion Ivanovici cînd era în viaţă. Parcă se făcuse mai înţelept. Ochiul drept îi rămăsese întredeschis, cu şiretenie. Semion Ivanovici parcă vroia să spună ceva, să comunice un lucru foarte important şi să se explice, dar fără să piardă vremea, şi cît mai repede, fiindcă i se strînseseră o grămadă de treburi şi n-avea timp de pierdut... Şi parcă s-ar fi auzit : „Ce-i ? Oare ce-i cu tine ? Isprăveşte odată, mă-nţelegi, muiere proasă ce eşti ! Nu te mai boci ! Tu, mămucă, trezeşte-te, mănţelegi ? Eu, cum s-ar zice, am murit ; acum nu mai are nici un rost; că e cu adevărat ! Ce bine-i să stai aşa întins... Eu, adică, mă-nţelegi, nu de asta îţi vorbesc ; tu eşti o muiere straşnică, grozavă, mă-nţelegi; uite, eu am murit acum ; dar te pomeneşti deodată — deşi nu prea e cu putinţă aşa ceva — că nam murit — mă-nţelegi, o să mă scol şi atunci ce-o să fie, hai ?"

1846